

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

19/1700-

24. mars 2020

Haram Kraft AS - Haram vindkraftverk - klage på NVEs godkjenning av MTA- og detaljplan

1. Bakgrunn

Ved Olje- og energidepartementets klagevedtak av 14. desember 2009 fikk Haram Kraft AS (Haram Kraft) stadfestet konsesjonen til å bygge og drive Haram vindkraftverk i Haram kommune (nå nye Ålesund kommune). I anleggskonsesjonen er det satt vilkår om utarbeidelse av MTA/detaljplan. Planen skal utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart.

NVE godkjente 30. august 2019 MTA/detaljplan og utvidelse av konsesjonsperioden fra 25 til 30 år.

Vedtaket om godkjenning av MTA/detaljplan og utvidelse av konsesjonsperioden er påklaget av Haram kommune og en rekke organisasjoner og privatpersoner. Flere av klagerne anmodet om utsatt iverksetting. NVE besluttet utsatt iverksetting for vindkraftverket til klagerne er ferdigbehandlet av departementet.

Haram Kraft kommenterte klagerne i brev av 4. oktober 2019.

NVE tok ikke klagerne på MTA/detaljplan og konsesjonsendringene til følge, og oversendte saken til departementet ved brev av 18. november 2019.

Ved brev av 10. f.m. til departementet kom konsesjonæren med merknader til behandlingen av MTA/detaljplanen, og foreslo mulige flyttinger av turbiner for å imøtekomme noen klageparter.

2. Klagerne

Klagerne dreier seg om manglende involvering i prosessen og mangelfulle utredninger av virkninger for omgivelsene omkring vindkraftverket med hensyn til støy, skyggekast, visuelle

Postadresse
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo
postmottak@oed.dep.no

Kontoradresse
Akersgata 59
oed.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
977 161 630

Avdeling
Energi- og
vannressursavdelingen

Saksbehandler
Gro Caroline Sjølie
22 24 62 91

virksomheter og naturmangfold. Det er også klaget på vedtaket om å utvide konsesjonsvarigheten. Klagene er overlappende i klagegrunner, og departementet behandler derfor klagene tematisk.

3. Departementets vurdering

3.1. Innledning

MTA og detaljplan skal holde seg innenfor de rammer for tillatelsen konsesjonen oppstiller, og ellers ivareta de forutsetninger og vilkår for utforming av anlegget som fremgår av konsesjonsvedtaket.

Departementet kan i klagebehandlingen prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter, jf. forvaltningsloven § 34 annet ledd.

3.2. Endret konsesjonstid

Haram kommune klager på at varigheten av konsesjonen er utvidet fra 25 til 30 år. "Interessegruppa mot vindkraftverk på Haramsøy" ber om at søknaden på endret konsesjonstid avslås.

Søknaden om forlengelse er begrunnet med at den forventede levetiden for turbinene vil være lenger enn 25 år, som er tidsbegrensingen i konsesjonen. Det leveres nå turbiner med en teknisk-økonomisk levetid på 30 år. Endring av varigheten av konsesjonen knyttes til at turbinene kan drives sikkert i vindkraftverket utover en varighet på 25 år. NVE viser til vilkår om inspeksjonsprogram for sikker drift av anlegget i gjeldende anleggskonsesjon der konsesjonær plikter å avdekke feil, mangler og svakheter som kan påvirke anleggets sikkerhet over tid. NVE forutsetter at Haram Kraft innen den opprinnelige fristen har gjennomført inspeksjon i henhold til inspeksjonsprogrammet for å avdekke eventuelle feil, mangler eller svakheter som kan påvirke drift av turbinene innenfor planområdet. Det forutsettes at NVE krever innsyn i resultatene fra den gjennomførte inspeksjonen og inspeksjonsprogrammet, jf. vilkår 16 i gjeldende anleggskonsesjon.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering og begrunnelse for å øke konsesjonstiden fra 25 til 30 år.

3.3. Manglende involvering og varsling om vedtak

Flere klageparter, herunder Haram kommune, anfører manglende involvering av lokalsamfunnet i prosessen.

Av MTA-planen fremgår det at Haram Kraft har lagt stor vekt på at den skulle utarbeides i samråd med kommunen og berørte parter, og planen lister opp møtene som er blitt avholdt i løpet av 2018 og 2019. Det er avholdt fire møter med Haram kommune, seks møter med grunneiere og to møter og én befaring med landbruket. Det er videre avholdt møter med hus- og hytteeiere som kan bli utsatt for støy over 40 dBA (anbefalt støygrense), og det har vært "åpent kontor" på Haramsøya to ganger i 2019.

MTA/detaljplan var på høring våren 2019 og ble publisert på NVEs hjemmesider. Haram Kraft fikk i oppdrag å tilskrive alle grunneiere, berørte støymottakere over anbefalt grense og skyggekastmottakere over anbefalt grense. Samme gruppe ble også orientert om godkjenningsvedtaket av MTA/detaljplanen med informasjon om klagefrist. NVE mener derfor at naboer til vindkraftverket har hatt anledning til å uttale seg til MTA/detaljplanen.

Departementet mener at høringen av søknaden om MTA/detaljplanen har vært tilstrekkelig. Det er i denne vurderingen lagt vekt på at det har vært flere møter med kommunen, grunneiere og landbruket. Videre har søknaden om detaljplan/MTA vært på høring våren 2019 og vært publisert på NVEs nettsider. I høringsbrevet har NVE pålagt konsesjonær å orientere berørte grunneiere, andre rettighetshavere og støy- og/eller skyggekastmottakere over anbefalte grenseverdier om høringen og fristen for å uttale seg til NVE. NVE skriver at den 3. september 2019 mottok de bekreftelse på at dette var gjennomført. Departementet mener i likhet med NVE at naboer til vindkraftverket dermed har hatt anledning til å komme med kommentarer til MTA/detaljplan.

Haram kommune og advokatfirmaet Lund & Co DA på vegne av "Aksjonsgruppa mot vindkraftverk på Haramsøya" klager også på manglende involvering ved tidligere endringer av konsesjonen. Lund & CO DA bemerker at Haram Kraft sendte brev om NVEs vedtak om utsettelse av frist for idriftsettelse av vindkraftverket til berørte grunneiere i 2012. Det anføres at de fleste grunneiere i aksjonsgruppa ikke var satt som mottakere av brevet, og dermed ikke ble informert om vedtaket eller at de hadde rett til å klage på vedtaket.

NVE bekrefter at to søknader som gjelder utsatt frist for idriftsettelse og én søknad om å overføre nettilknytningen fra Møre Nett til Haram Kraft, ikke ble sendt på høring, og at flere derfor ikke ble varslet om vedtakene. Imidlertid ble Haram kommune og grunneiere/rettighetshavere orientert om vedtaket, og har dermed hatt anledning til å påklage NVEs vedtak. NVE mener dette reparerer manglende varsel, og at det ikke foreligger saksbehandlingsfeil.

Departementet peker på at manglende varsling av parter etter omstendighetene kan være en saksbehandlingsfeil av betydning for det vedtaket som er fattet. Departementet bemerker imidlertid at i denne saken er Haram kommune og grunneiere/rettighetshavere blitt orientert om vedtakene og gitt mulighet til å påklage vedtakene. Departementet legger derfor til grunn at eventuell manglende forhåndsvarsling ikke har betydning for gyldigheten av vedtakene.

3.4. Mangelfullt kunnskapsgrunnlag

Flere klager på at utredningene som ligger til grunn for vedtaket, er utdaterte.

Av godkjenningsvedtaket til MTA/detaljplan fremgår at kunnskapsgrunnlaget for enkelte temaer i detaljplanen ikke var tilstrekkelig oppdatert da søknaden om MTA/detaljplanen kom. NVE ba derfor Haram Kraft om ytterligere opplysninger om temaet fugl, støy, visuelle virkninger, produksjon og risiko for iskast.

Konsesjonsmyndighetene har mottatt flere notater om disse temaene og den nye kunnskapen er tatt med i vurderingene for de enkelte temaene i dette vedtaket. Departementet mener i likhet med NVE at kunnskapsgrunnlaget nå er tilstrekkelig til å behandle MTA-detaljplan for vindkraftverket og nettilknytningen.

3.5. Virkninger på fugl, flaggermus og andre naturtyper

Det er klager på plassering av turbiner ved oppadstigende luftstrømmer generelt og plassering av turbin 1 spesielt. Det anføres blant annet manglende vurderinger av naturmangfoldloven og for dårlig kunnskap om stasjonære og trekkende fuglearter.

Påvirkning på fugl og justering av turbin 1

NVE har i godkjenningen av MTA/detaljplan-planen kommet til at turbiner som er plassert nær kanten av fjellplatået, kan medføre større kollisjonsfare enn turbiner lenger inn på platået. I følge Multiconsults notat om fugl fra 2019 representerer fuglefjellet på nordvestsiden av øya en matkilde som må forventes å gi en større bruksfrekvens av rovfugl. NVE mener at turbinen som er plassert nær fuglereservatet ved Hestvollane kan utgjøre en fare for både rovfugl og arter som benytter luftrommet langs skrenten. Studier viser at turbiner potensielt kan utgjøre kollisjonsfare hvis de settes opp ved skrenter med oppdriftsvinder. I den konsesjonsgitte løsningen var det skissert tre turbiner langs grensen til naturreservatet på vestsiden av Haramsøy. I detaljplanen er de to turbinene ved Nova og Liabrua tatt ut.

Departementet konstaterer at antall turbiner nå er halvert og at bare én turbin er plassert på grensen mot reservatet. Departementet finner likevel at denne turbinen, med turbinnummer 1, er plassert så nært fuglereservatet at den kan utgjøre en kollisjonsfare for rovfugl og andre arter som benytter luftrommet langs den bratte skråningen.

Departementet viser til Multiconsults notat om fugl fra 2019. Notatet beskriver at det er hubro, havørn, vandrefalk, toppskarv og trekkfugl i området. Ved lokaliteten lengst sørøst ble hubro hørt/sett av lokalbefolkningen våren 2008, 2009 og 2010. Det er hekkende hubro i nærheten av Haramsøya, men under lytteundersøkelser i 2015 ble det ikke registrert hubro. NVE påpeker at det i dag ikke er kjente hekkelokaliteter for hubro på Haramsøy, men at det ikke kan utelukkes at hubro benytter Haramsøy til jakt, og dermed kan være kollisjonsutsatt.

Vandrefalk kan jakte inne på platået, og kan derfor være kollisjonsutsatt. NVE legger til grunn at enkeltindivider av toppskarv og vandrefalk kan bli fortrenget eller kollisjonsutsatt. Det kan få virkning for den lokale bestanden på Haramsøy.

Med de planlagte turbinene vil høyden fra bakken til nedre vingespiss være 14 meter. For turbinene som lå til grunn i konsesjonen fra 2009, var nedre vingespiss antatt å være 20 til 30 meter over bakkenivå. Det vil si at rotoren vil sveipe 6 til 16 meter lavere i utbyggingsløsningen enn det som ble lagt til grunn i konsesjonen. Av Multiconsults notat for

fugl fra 2019 fremgår at en utbyggingsløsning med færre, men lavere sveipende turbiner, trolig ikke vil utgjøre en større samlet kollisjonsfare for lavtflygende arter.

NVE har ikke erfaring eller kunnskap som tilsier at det kan angis virkninger og eventuelt omfang av kollisjoner for fugl som konsekvens av lavtsveipende rotorere. NVE viser derfor til føre-var-prinsippet som ligger til grunn for vilkår om miljøoppfølgingsprogram. NVE har i vedtaket om godkjenning av MTA-plan stilt krav om at endringer i hekkebestanden og hekkesuksess for vandrefalk, havørn, hubro og toppskarv skal overvåkes. Departementet viser til NVEs krav og redegjørelse for disse undersøkelsene og slutter seg til NVEs vurderinger.

NINA påpeker at det er løst fjell langs kanten nordvest av Haramsøy, og mener det derfor er fare for at mange av hekkeplasser oppunder kanten kan rase ut i forbindelse med sprengningsarbeid like innenfor fjellskrenten. NVE bemerker at dette er særlig aktuelt for anleggsarbeidet ved turbin 1, i tillegg til veien mellom turbin 2 og 1.

NVE har i vedtaket om godkjenning av planene satt vilkår om byggerestriksjoner for turbin 1 i tidsrommet 1. februar til 31. juli av hensyn til fugl. Haram Kraft opplyser i brev av 10. f.m. til departementet at det er i selskapets interesse å flytte turbin 1 slik at det kan muliggjøre lettelse i byggerestriksjonene for denne turbinen. Haram Kraft viser imidlertid til at flytting av turbin 1 vil kreve mer tid og flere analyser, herunder verifisering fra turbinleverandør, for å kunne slå fast om dette er mulig. Dersom det er mulig å flytte turbin 1, vil Haram Kraft komme tilbake med en anmodning til NVE om at det gis tillatelse til en slik endring av MTA/detaljplan.

Departementet legger til grunn at justering av turbin 1 lenger unna fuglereservatet kan gi en redusert risiko for negativ påvirkning av fuglelivet. Fuglefjellet på nordvestsiden av øya representerer en matkilde som må forventes å gi en større bruksfrekvens for rovfugl, og turbinen som er plassert nær fuglereservatet ved Hestvollane kan utgjøre en fare for både rovfugl og andre fugler som benytter luftrommet langs skrenten. Departementet viser til studier som sier at turbiner potensielt kan utgjøre kollisjonsfare hvis de settes opp ved skrenter med oppdriftsvinder. Med de planlagte turbinene vil høyden fra bakken til nedre vingespiss kun være 14 meter. For turbinene som lå til grunn i konsesjonen fra 2009, var nedre vingespiss 20 til 30 meter. Hubro er et eksempel på en lavtflygende art, som kan være utsatt for lavtsveipende rotorere.

Departementet setter som vilkår for godkjenningen av MTA/detaljplanen at utbygger gjør de analyser som må til med sikte på å få justert turbin 1 lenger inn på plataet i retning sørøst. Anleggsarbeidet på veiene rundt turbin 1 og 2 må derfor også revurderes. Endringene må behandles av NVE som et tillegg til MTA/detaljplan.

Flaggermus

En klagepart mener at virkningene vindkraftverket vil ha på flaggermus er såpass usikre at dette må undersøkes før vindkraftverket bygges. Det anføres at det vil være utfordrende å

registrere døde flaggermus på grunn av det bratte terrenget, og at andre dyr tar flaggermus før de blir registrert.

Departementet mener kunnskapen om viktige funksjonsområder for flaggermus fra norske vindkraftverk kan synes mangelfull. Departementet viser i denne forbindelse til NVEs vurdering av den endrede utbyggingsløsningen med halvparten så mange turbiner. Den nye løsningen vil trolig medføre reduserte virkninger for eventuelle forekomster av flaggermus på Haramsøy. NVE har satt vilkår om at det skal søkes etter døde flaggermus fra juli til oktober det første året med full drift. Forslag til metode for registrering av døde truede flaggermusarter skal sendes NVE til godkjenning, sammen med plan for etterundersøkelse for fugl. Dersom vindkraftverket viser seg å ha høyt antall registrerte døde truede flaggermusarter, vil NVE vurdere å kreve avbøtende tiltak. Departementet slutter seg til disse vilkårene.

Naturtyper og justering av turbin 2, 3, 4, 5 og 8.

Flere klager på virkningene vindkraftverket vil ha for myrområder på plataet på Haramsøy. Britt og Marit Heggenhougen anfører at inngrepene vil være irreversible i myrområdene på plataet. Aksjonsgruppa reagerer på at en veitrasé internt i planområdet er lagt lenger sør enn eksisterende traktorvei ut mot Hestvollane, noe som vil fragmentere den truede naturtypen terrengdekkende myr, uten at dette er konsekvensutredet.

Haram Kraft vurderer i kommentarer til klagen at andelen myr som bygges ned må anses som relativt liten sammenlignet med det totale areal av myr i planområdet.

I følge konsekvensutredningen fra 2004, består fjellplataet på Haramsøy av terrengdekkende myr og hei-vegetasjon som stedvis er dyrket. Det meste av vegetasjonen i planområdet er sterkt preget av kulturpåvirkning, blant annet nyere tids oppdyrking.

NVE konstaterer at det er flere områder med kystmyr/terrengdekkende myr i planområdet, som ikke blir berørt av vei eller turbiner.

I brev av 10. f.m. til departementet fremgår Haram Kraft har sett på muligheten for å flytte turbin 2 ut av naturtypen kystmyr. Analysene viser at det er mulig å flytte turbin 2 om lag 200 meter øst-nordøst. Med dette flyttes turbinen til hjørnet av naturtypen, og berører denne i mindre grad.

Departementet mener at flyttingen av turbin 2 ut av naturtypeområdet med kystmyr vil være positivt, og trolig vil imøtekomme enkelte klageanførsler. Konesjonæren opplyser at siden turbin 2 flyttes, må også turbin 3 flyttes for å ha tilstrekkelig avstand mellom turbinene. Turbin 3 foreslås flyttet om lag 75 meter østover. Turbin 8 må da også justeres noe. Endringene må fremlegges i reviderte planer, som godkjennes av NVE.

Aksjonsgruppa og flere av beboerne på Ulla klager på at turbin 4 ikke flyttes lenger inn på øya.

Med bakgrunn i turbinplasseringen som ligger til grunn for konsesjonen i 2008, der turbinen nærmest Ulla ikke var en del av den konsesjonsgitte løsningen, har NVE kommet til at turbin 4 i MTA/detaljplan nærmest Ullahornet må flyttes lenger sør. I NVEs godkjenning av MTA konstaterer NVE at turbin 4 fortsatt er om lag 100 meter for nær Ullahornet sammenlignet med turbinplasseringen som lå til grunn for NVEs konsesjonsgitte løsning i 2008. Haram Kraft har i kommentar til høringsuttalelser opplyst at nærmeste eksisterende bebyggelse blir 648 meter fra turbin 4, etter at turbinen er justert 50 meter lenger sør.

Ved brev av 10. f.m. til departementet foreslår Haram Kraft å flytte turbin 4 ytterligere om lag 100 meter i sørlig retning. Av hensyn til avstanden mellom turbinene, må det også skje en mindre flytting av turbin 5 sørover. Departementet mener at flyttingen av turbin 4 og 5 lenger sør imøtekommer enkelte klageanførsler.

Haram Kraft har diskutert disse flyttingene med turbinleverandøren og har grunn til å anta at dette er gjennomførbart. Det tas likevel forbehold om endelig aksept fra leverandøren etter deres tekniske analyse som pågår. Beregningene av de nye turbinplasseringene vil ikke gå ut over produksjon i vindkraftverket.

Det er foreløpig ikke forelagt departementet nye skygge, - støy, - eller iskastberegninger ved nevnte endringer av turbinplasseringer. Endringene må derfor fremlegges i reviderte planer for behandling av NVE.

3.6. *Drikkevann*

Haram kommune og andre klageparter mener at vilkåret om registrering av drikkevannskilder i godkjenningsvedtaket om MTA- og detaljplan må oppfylles før anleggsstart.

Haram Kraft opplyser at selskapet i perioden 24-30. september 2019 befarte drikkevannskildene som kan bli berørt av tiltaket. Det er også tatt vannprøver fra samtlige drikkevannskilder som kan bli berørt. Dette arbeidet er beskrevet i notatet "Brønnvann på Haramsøya" fra 4. oktober 2019 utarbeidet av STIM. Denne kartleggingen og prøvetakingen før anleggsarbeidet starter opp, skal sikre status på alle drikkevannskilder som eventuelt vil kunne bli berørt av utbyggingen. NVE hevder i klageoversendelsen at vilkåret om registrering av drikkevannskilder før anleggsstart er oppfylt.

Ytre Haram Vasslag og aksjonsgruppa mener at mulige negative konsekvenser for drikkevannsforsyningen på Åkre og Haram ikke er tilfredsstillende utredet. De mener at oljelekkasje fra turbinene kan få katastrofale følger. Ytre Haram Vasslag forutsetter at tiltakshaver tar alle økonomiske konsekvenser ved en eventuell forurensning. NVE skriver at rutiner. NVE mener at tiltakene og rutinene ved eventuell forurensning er beskrevet i MTA- og detaljplanen, og imøtekommer kravene i klagen fra Ytre Haram Vasslag og aksjonsgruppa.

Departementet viser til NVEs vurdering vedrørende drikkevann på Haramsøya og til notatet "brønnvann på Haramsøya" utarbeidet av STIM. Departementet slutter seg til denne

vurderingen og til notatet. Departementet viser til at rutinene ved en eventuell forurensning beskrevet i den godkjente MTA/detaljplanen anses for å være tilfredsstillende om en slik situasjon skulle oppstå.

3.7. TV/Radio-signaler

Norsk Televisjon AS (NTV) klager på at vindkraftverket berører flere mottakere i satellittskyggenettet (områder der det ikke er mulig å motta tv-signaler via parabol). Dersom husstander i satellittskyggenettet ikke får tilfredsstillende dekning gjennom NTVs basisnett, bryter NTV sine konsesjonsforpliktelser. Husstander i Hellevika på Lepsøya og Ulla/Ullahammeren er særlig utsatt. NTV ber om anleggstans inntil nødvendige tiltak er avklart gjennom tredjepartsverifikasjon. Alternativt kan tiltakshaver inngå avtale med NTV. NTV anfører også at NVE ikke har kompetanse til å dispensere fra konsesjonens pkt. 22 (tiltak som sikrer signaler til TV-mottakere skal avklares før anleggsstart). De mener det kun er Olje- og energidepartementet som har denne kompetansen.

I anleggskonsesjonen pkt. 22 er det satt følgende konsesjonsvilkår:

«Dersom vindkraftverket medfører redusert kvalitet på radio- og TV-signaler for mottakere i nærområdet skal konsesjonæren i samråd med NTV AS iverksette nødvendige tiltak. Nødvendige tiltak skal dokumenteres og forelegges NVE innen anleggsstart. NVE kan kreve tredjeparts verifikasjon av hva som er nødvendige tiltak.»

NTV og Haram kraft har så langt ikke kommet til enighet om potensielle virkninger og hva som er nødvendige avbøtende tiltak. Haram Kraft har ved hjelp av Teleplan fått utarbeidet en tiltaksplan som synliggjør tiltak og kostnader for å sikre TV-signaler til mottakere. NVE oversendte tiltaksplanen til Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) for uttalelse. NVE mener godkjenningen av MTA/detaljplan ikke innebærer en dispensasjon fra vilkår 22 i konsesjonen. NVE mener at vilkår 22 i anleggskonsesjonen ikke er oppfylt, og satte ved godkjenningen av detaljplan/MTA vilkår om nærmere avklaring av tiltak for å sikre signaler til TV-mottakere.

Ved brev av 14. november 2019 fra advokatfirmaet Hjort på vegne av NTV, fastholdes synspunktene som er fremhevet i klagen fra september 2019. NTV skriver at selskapet i henhold til sin konsesjon har en absolutt dekningsforpliktelse. NTV vurderer Teleplans rapport som mangelfull, og mener Teleplan har kommet med feilaktige konklusjoner når det gjelder risikoen for at vindkraftverket vil påvirke digitale TV-signaler.

Ved brev av 30. desember 2019 skriver konsesjonæren at Haram kommune arbeider med å få på plass bredbåndsløsning for alle innbyggerne i kommunen. Bredbånd til innbyggerne på Lepsøy, Haramsøy og Flemsøy/Skuløy vil sikre TV-signaler av god kvalitet til innbyggerne på øyene. Møre og Romsdal fylkeskommune har innvilget søknad fra Haram kommune om finansiering av prosjektet med om lag 4,6 mill. kroner. Dette er midler fra Nkom, som tildeles kommuner med innbyggere som er avhengig av offentlig støtte for å få bredbånd. Haram Kraft har inngått en samarbeidsavtale med Haram kommune, der det fremgår at Haram Kraft

sikrer kommunens del av finansieringen for bredbånd til Haramsøy og Flemsøy/Skuløy ved å betale 2,5 MNOK til kommunen. Disse midlene er øremerket for nevnte formål, og sikrer dermed at bredbåndsutbyggingen realiseres.

Ved brev av 10. f.m. fremgår at Nkom er enig i at tiltak i mottaksforhold er et godt utgangspunkt for å gjenopprette TV-signaler, slik at mer omfattende tiltak iverksettes dersom dette tiltaket viser seg å ikke fungere. Videre lister Nkom opp en rekke avbøtende tiltak som de mener bør gjelde i denne saken. Departementet har forelagt tiltakslisten for Haram Kraft, som i e-post av 14. f.m. opplyser at selskapet i det vesentligste kan slutte seg til Nkoms liste over avbøtende tiltak.

Departementet fastsetter på denne bakgrunn vilkår om at følgende krav skal inn i tiltaksplanen:

- Det skal opprettes kontaktpunkt og kommunikasjonslinjer mellom partene, både hos Haram kraft og NTV slik at begge parter vet hvem de skal kontakte. Den nærmere oppfølgingen av denne tiltaksplanen skal så langt som mulig, baseres på avtaler mellom Haram Kraft og NTV. Skulle det likevel oppstå tvist om forståelsen eller oppfølging av tiltaksplanen, avgjøres dette av konsesjonsmyndighetene i samråd med media- og kommunikasjonsmyndighetene.
- Hver av partene skal gjensidig informere hverandre uten ugrunnet opphold dersom de blir kjent med mulig interferens for DTT-signalet som følge av vindkraftanlegget, f.eks. som følge av henvendelser fra publikum, ved målinger eller på annen på annen måte.
- Før, under og etter utbyggingen av vindkraftanlegget skal det gjennomføres målinger i samarbeid med NTV for å kontrollere mottaksforholdene og mulig interferens i områder som kan være særlig utsatt for interferens. Der interferens etter idriftsettelse er rapportert i andre områder, skal det gjøres målinger for å verifisere om det foreligger interferens eller ikke.
- NTV har ansvar for kommunikasjonen mot sine kunder og sluttbrukere i DTT-nettet med mindre partene har avtalt noe annet. NTV og Haram Kraft skal koordinere øvrig generell kommunikasjon til de som eventuelt blir berørt av interferensproblemer.
- Snarlig, og normalt innenfor fem virkedager etter at et interferensproblem er rapportert, skal en midlertidig eller permanent løsning være på plass som sikrer tilgang til DTT-signalet. Aktuelle avbøtende tiltak kan være bytte av antenne og forsterker, ny senderstasjon (mobil eller ny fast senderinstallasjon) eller å stenge de vindturbinene som forårsaker interferensproblemet
- Haram Kraft bærer kostnadene for avbøtende tiltak.
- Plattformbytte kan bare benyttes som en siste utvei der et fåtall husholdninger og fritidsboliger blir forhindret fra å motta DTT-signalet som følge av vindkraftverket. Ved plattformbytte skal NTV, NTVs kunder og alle husholdninger og eiere av fritidsboliger som mister sin mulighet til å ta imot DTT-signalene ha erstatning for økonomisk tap byttet medfører.

- Ved planendringer eller endringer av det etablerte vindkraftanlegget, som antall vindturbiner, plassering, høyde mm, skal det foretas nye vurderinger av hvorvidt endringene kan medføre forstyrrelser. NTV skal involveres.

3.8. *Eiendomspriser*

Flere naboer til Haram vindkraftverk er bekymret for at vindkraftverket vil medføre redusert verdi på boligene og stiller spørsmål om hvem som skal erstatte dette.

NVE mener det er grunn til å forvente forskjeller i vindkraftverkets påvirkning på eiendomspriser. Effekten vil henge sammen med hvor eksponerte eiendommene blir for blant annet støy, skyggekast og visuelle virkninger. Det er trolig at vindkraftverket kan medføre redusert markedsverdi for hytter og boliger på Haramsøy, for eksempel for bebyggelse på Ulla. Samtidig påvirkes eiendomspriser av en rekke faktorer, som for eksempel fastlandsforbindelsen, som vil kunne gi en positiv effekt.

NVE har vurdert virkninger av støy, skyggekast og visuelle virkninger for enkelte eiendommer ved godkjenningen av MTA/detaljplan, og mener at virkningene er akseptable. Departementet legger vekt på at utbygger i klageomgangen har foreslått å flytte turbin 4 ytterligere unna boliger, noe som bør redusere de negative virkningene for bebyggelsen på Ulla ytterligere. Tiltakshaver må fremlegge nye vurderinger av virkninger til NVE. Departementet legger også til grunn at Haram kraft har inngått grunneieravtaler med de som må avstå arealer til tiltaket.

3.9. *Støy, skyggekast, iskast og lyssetting av turbiner*

Mange av klagerne påpeker den korte avstanden fra vindkraftverket til eksisterende bebyggelse. De er derfor bekymret for støy, skyggekast og iskast. Noen av klagerne er også opptatt av lyssetting av turbiner. Enkelte klagerne oppgir nærmeste avstand mellom bolighus og turbin til å være 460 meter. Ullahytter ved Terje Tvedt har planlagt å etablere 16 hytter, hvorav 13 hytter ligger innenfor gul støysone.

Departementet viser til at temaene støy, skyggekast og iskast er vurdert i NVEs vedtak om godkjenning av MTA- og detaljplan. NVE konstaterer at de fremlagte beregningene for støy er utført i henhold til gjeldende retningslinjer og veiledning. Ved flyttingen av turbin 4 ved Ullahornet har turbinen kommet lenger unna nærmeste bolighus, oppgitt til 648 meter i NVEs vedtak. Forholdet til de planlagte hyttene på Vålhaugen (Ullahytter) er også vurdert av NVE. NVE mener at hyttene på Vålhaugen må vurderes som planlagte prosjekter da det ikke er ført opp noen bygninger ennå.

Haram Kraft har i klagebehandlingen foreslått å flytte flere turbiner, se punkt 3.5 ovenfor. Virkningene av støy, skyggekast og iskast vil med flyttingene trolig imøtekomme klagerne noe.

Hyttefeltet ble godkjent av kommunen etter at Haram vindkraftverk fikk konsesjon. Departementet viser til at ved beregningene av støy legger NVE til grunn "worst case".

Basert på den fremlagte "worst case"- beregningen, og redusert drift på enkelte turbiner, vil ikke bygg med støyfølsom bruk bli berørt av støynivå over den anbefalte grenseverdien på L_{den} 45 dBA. NVE satte som vilkår at konsesjonæren skal utforme et program for støymåling. Programmet skal illustrere realiteten i støyvirkninger for eksisterende bygg med støyfølsom bruk over sesongene. Departementet slutter seg til NVEs vilkår når det gjelder støy.

Når det gjelder skyggekast, har Møre og Romsdal fylkeskommune opplyst i sin høringsuttalelse at turbinene vil gi skyggekast i et av de regionalt svært viktige kulturlandskapene langs kysten, bygningsmiljøet på Ulla og i Ullasundet. NVE hevder at med automatisk styringssystem vil omfanget av skyggekast for utbyggingsløsningen være i tråd med vilkårene om skyggekast i konsesjonen. NVE fastsetter også vilkår om at konsesjonær skal installere automatisk styringssystem som sørger for at grenseverdiene for skyggekast ikke blir overskredet. Departementet slutter seg til dette vilkåret.

Når det gjelder iskast, er klageren bekymret for ferdsel langs Nordøyvegen som ved godkjenningen av MTA/detaljplanen i NVE var 410 meter unna nærmeste turbin.

I godkjenningen av MTA/detaljplanen viser NVE til at det av rapporten «Risikovurdering for iskast fra vindturbiner» utarbeidet av Kjeller Vindteknikk, fremgår at det er lav risiko for å bli truffet av iskast ved ferdsel på Rv. 150. Departementet viser til vurderingen gjort i NVEs godkjenning. NVE mener at første del av konsesjonsvilkår nr. 24 om risikovurderingen er oppfylt. Del to av vilkåret gjenstår, og NVE har satt vilkår om at det før idriftsettelse settes opp skilt som varsler fare for isnedfall ved adkomstveier og viktige turstier. Vurdering av ytterligere tiltak skal gjøres fortløpende av konsesjonær etter hvert som en høster erfaring med faktisk iskast. Departementet slutter seg til dette.

Når det gjelder lyssetting av turbiner av hensyn til luftfart, viser departementet til at det er Luftfartstilsynet som er myndighet for dette temaet. Utbygger er ansvarlig for å følge gjeldende lovverk.

Det er foreløpig ikke forelagt departementet nye skygge, - støy, - eller iskastberegninger ved de endringene av turbinplasseringer som er skissert i utbyggers brev av 10. f.m. Departementet forutsetter at utbygger følger retningslinjene for støy, skyggekast og iskast med de nye plasseringene av turbinene. Endringene skal fremlegges i reviderte planer som skal behandles av NVE.

3.10. Adkomstvei og skredfare

Haram kommune m.fl. klager på at adkomstveien ikke var utredet godt nok. NVE var enig i dette og ba i e-post av 8. oktober 2019 om ytterligere opplysninger vedrørende adkomstvei.

Notatet "Haram vindkraftverk, adkomstvei – terrengtilpassing" datert 17. oktober 2019, utarbeidet av Multiconsult, svarer på NVEs krav om tilleggsopplysninger som gjelder ledningsføringen, terrengtilpassingen og visualiseringer av adkomstvegen. Notatet

"Vurdering av skredfare mot anleggsvei" datert 24. oktober 2019, utarbeidet av Multiconsult," svarer på NVEs krav om tilleggsopplysninger som gjelder skredfare.

Ved vurderingen av terrengtilpasning og visuelle virkninger mener NVE at notatet fra Multiconsult på en god måte beskriver de visuelle virkningene av adkomstveien til vindkraftverket. Veitraseen vil være mest synlig i forbindelse med anleggsarbeidet, og vil fremstå som mindre synlig når veien er ferdig vegetert og fargen på vei og skjæringer blir mørkere. Departementet er enig i denne vurderingen, og vil presisere at det er viktig at entreprenør ved arbeidet med adkomstveien fokuserer på å begrense inngrepet til et minimum. Departementet slutter seg ellers til NVEs oppfordring vedrørende sprengningsarbeidet.

Multiconsult har i notat fra oktober 2019 vurdert den reelle skredfaren mot den planlagte veien. Den samlede nominelle årlige sannsynligheten for at skred vil nå frem til anleggsveien vurderes å være lavere enn 1/100. Anleggsperioden for vindkraftverket er planlagt for sommeren 2020, dvs. at veien vil bli brukt som anleggsvei kun i et sommerhalvår.

NVE støtter konklusjonene i skredrapporten utarbeidet av Multiconsult. NVE skriver at for å redusere erosjonsrisiko, understrekes viktigheten av å ha kontroll på vannet ved anleggsarbeid i sidebratt terreng, selv om det fremgår av rapporten at det ikke er permanente bekker i området. Departementet slutter seg til denne vurderingen.

4. Konklusjon

NVEs vedtak om godkjenning av detaljplan og MTA for Haram vindkraftverk av 30. august 2019 stadfestes med de forutsetninger om endring av turbinplassering 1, 2, 3, 4, 5 og 8 med internveier, som følger av punkt 3.5 og krav til tiltaksplan for TV signaler i punkt 3.7 i vedtaket her.

NVE skal godkjenne endringene i MTA/detaljplan.

Anleggsarbeid uavhengig av endringene kan gjennomføres.

Departementets vedtak i klagesaken kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, første punktum.

Med hilsen

Per Håkon Høisveen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Trond Ulven Ingvaldsen
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Adresseliste
Advokatfirmaet Hjort DA
Norges Televisjon AS v/Advokatfirmaet
Lund & Co DA
Andreas Ulla
Anita Myklebust Ulla
Bendik Ulla
styreleder for Nei til Vindkraftverk på
Haramsøya Birgit Oline Kjerstad
Brit og Marit Heggenhougen
Erling Flem
Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Guttorm Ulla
Haram Kraft AS
Herbjørg Karin Longva
Hildegunn og Peder Ulla
Jarle Åkre
Johanne Rogne
Jørgen Åkre
Knut Hallvard Ulla
Lars Ulla
Maiken Talsæte
Norges vassdrags- og energidirektorat
Norsk ornitologisk forening
Ottar Ulla og Åse Otterholm
Ragnhild Flem og Eivind Bernstein
Randi Kjærstad Hagerup og Beate Kjerstad
Randi Ulla Nogva og Bjørn Nogva
Staale Leif Aasebø og Jorunn Ulstein
Fjørtoft
Steinar Åkre
Stig Henning Fjørtoft
Ulla Skulehus v/Styreleder Knut Hallvard
Ulla
Ullahytter v/Terje Tvedt
Maria Bergljot Ulla og Eva Ruth Ulla
Wencke Iversen Ulla
Ytre Haram Vasslag v/Harald Olav Haram
Ålesund kommune
Åsmund Ulla og Grethe Flem Ulla